İBN-İ EBÎ ŞEYBE

Hadîs ve tefsîr âlimi. Künyesi, Ebû Bekir olup, ismi Abdullah bin Muhammed bin İbrâhîm bin Osman el-Absî'dir. Aslen Kûfeli olan İbn-i Ebî Şeybe 159 (m. 775) yılında doğmuştur. Takvâ sahibi, hadîs ilminde hafız (yüzbin hadîs-i şerîfi râvileri ile birlikte ezbere bilen ve müfessir olan İbn-i Ebî Şeybe'nin; müsned, ahkâm ve tefsîr kitabları vardır. İmâm-ı Buhârî hazretlerinin rivâyetine göre, 235 (m. 850) yılında vefât etti.

Bağdâd'a giden İbn-i Ebî Şeybe, orada hadîs ilmiyle meşgûl olmuş, devrin meşhûr âlimlerinden ders almıştır. İbn-i Ebî Şeybe; Kâdı Şüreyh bin Abdullah, Ebü'l Ahves Sellâm bin Selîm, Süfyân bin Uyeyne, Amr bin Ubeyd, Heşîm, Ebû Üsâme, Abdullah bin Mübârek, Hafs bin Gıyâs, Abbâd bin Avvâm, Abdullah bin İdris, Muhammed bin Bişr el-Abdî, Abdurrahmân el-Muhâsibî, Muhammed bin Fudayl, Veki', Ebû Nuaym, Yahyâ bin Sa'îd el-Kettân ve Abdurrahmân bin Mehdî'den hadîs ve diğer ilimleri öğrenmiştir.

Âlim bir aileye mensûb olan İbn-i Ebî Şeybe, kardeşi Osman'la devlet ileri gelenleri ile yakınlık kurdu, İbrâhîm bin Muhammed Urfe şöyle demektedir "234 (m. 849) yılında Mütevekkil'in en çok değer verdiği fakîh ve muhaddisler arasında, Mus'ab bin Zübeyr, İshâk bin Ebî İsmail, İbrâhîm bin Abdullah el-Herevî, İbn-i Ebî Şeybe ve Osman bin Ebî Şeybe vardı. Son iki zât, insanların en zekîsi, hafızası en kuvvetli olanıydı. Halife Mütevekkil, onlara insanlar arasında bulunmalarını, Mu'tezile ve Cehmiyye gibi bozuk fırkaları reddederek rü'yetle ilgili hadîs-i şeriflerden bahsetmelerini emretti. Osman bin

Muhammed bin Ebî Şeybe, Ebû Ca’fer Mansûr’un şehrinde bu vazîfeyi sürdürdü. Bu âlim için minber hazırlatıldı. Halktan 30 000 kişi onu dinliyordu. Ebû Bekir bin “Ebî Şeybe ise, Resâfe mescidinde halka hitâb etmekte ve kardeşi Osman’dan daha te’sîrli olmaktaydı. Onu da dinlemeye yaklaşık 30 000 kişi geliyordu, İbn-i Ebî Şeybe bu mecliste ilk olarak, İbn-i Rebîa bin Haris bin Abdülmuttalib’in Peygamber efendimizden (aleyhisselâm) rivâyet ettiği şu hadîs-i şerîfi okurdu: “Abbâs hakkında beni koruyunuz. Zîrâ o, babalarımın bakıyesidir. Muhakkak insanın amcası, babasının öz kardeşidir.”

Ebû Ubeyd Kâsım bin Sellâm şöyle anlatmaktadır: “Zamanın en büyük hadîs âlimleri dörttür. Bunların helâl ve haramı en iyi bileni, Ahmed bin Hanbel’dir; onların sahih hadîsleri en iyi bileni, Yahyâ bin Maîn’dir; onların en iyi kitab yazanı, İbn-i Ebî Şeybe’dir; onların en iyi üslûbu olanı, Ali bin el-Medînî’dir.” Yine İbn-i Sellâm şöyle söyler: “Hadîs dört kişide kaldı. Bunlar Ebû Bekir bin Ebî Şeybe, Ahmed bin Hanbel, Yahyâ bin Maîn, Ali bin el-Medînî’dir. Birincisi en iyi konuşanları, ikincisi en fakîhleri, üçüncüsü en çoktoplıyanı, dördüncüsü en iyi bilenleridir.”

Abdurrahmân bin Hırâş, Ebû Zür’a er-Râzî’nin şöyle dediğini işittim: “Ebû Bekir bin Ebî Şeybe’den daha hafızını görmedim.” Bunun üzerine ben şöyle dedim: “Yâ Ebâ Zür’a Bağdâd âlimleri hakkında ne dersiniz?” Şöyle buyurdu: “Eshâbımı bırak onlar cehâlet ehlidir. Ben, Ebû Bekir bin Ebî Şeybe’den daha hafızını görmedim.”

İbn-i Sa’îd oturduğu yeri göstererek şöyle demiştir: “Bu üstüvane (direk) İbn-i Mes’ûd’un olup, ondan sonra orada Alkama, İbrâhîm Nehaî, Süfyân-ı Sevrî, Veki’, Ebû Bekir bin Ebî Şeybe, İbn-i Sa’îd oturmuştur.” Ebû Zeyd el-Gulfâ: “Ahmed bin Hamîd’e Kûfelilerin en hafızı kimdir? diye sorulunca, Ebû Bekir bin Ebî Şeybe’dir” dediğini nakleder, İbn-i Ebî Şeybe için Ahmed bin Hanbel “O, sâdıktır”, el-Hatîb “O, muttekî ve hafızdır. Müsned, ahkâm ve tefsîr kitabı yazmıştır.” Ebû Müslim Sâlih’in babası ise “O Kûfeli sika (güvenilir) ve hadîs hafızıdır” demişlerdir.

İbn-i Ebî Şeybe’den; Ebû Zür’a, el-Buhârî, Müslim, Ebû Dâvûd, İbn-i Mâce, Ebû Bekir bin Ebî Âsım Bakıyye bin Mahled, el-Begâvî, Ca’fer el-Feryâbî, Ahmed bin Hanbel, oğlu Abdullah, Ya’kûb bin Şeybe, Muhammed bin Ubeydullah bin Münâdî, Muhammed bin İbrâhîm el-Mürebbâ, İbrâhîm el-Harbî, Muhammed bin İshâk el-Ensârî, Muhammed bin İshâk es-Sagânî, Muhammed bin Muhammed Bağandî, Ebü’l-Kâsım el-Begâvî ve diğer ba’zı âlimler hadîs rivâyet etmişlerdir.

İbn-i Ebî Şeybe’nin naklettiği hadîs-i şerîflerden ba’zılarında Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) buyurdular ki:

“Herkese selâm vermek ve güzel konuşmak, mağfiretin (affın) sebeplerindendir. “Her haslet mü’minde bulunabilir, yalnız hıyânet ve yalan bulunamaz.”

“Mecliste olanlar yerlerini alıp oturdukları zaman, birisi bir kardeşini da’vet ederek yer verirse; o bir ikramdır. Onu kabûl etsin. Şayet yer göstermezse, müsait olan bir yer bul sun ve oraya otursun..”

“Bütün çocuklar müslümanlığa uygun ve elverişli olarak dünyâya gelir. Bunları, sonra anaları, babaları hıristiyan, yehûdi ve dinsiz yapar.”

“Kişi sevdiği ile beraberdir.”

“Şüphesiz, sizin ahlâkı en güzel olanınız, en hayırlınızdır.”

“Kıyâmet günü, kabirden önce çıkan ben olacağım ve önce şefaat eden ben olacağım.”

“Gönlünden dünyalık birşey geçirmeden, huzûr ile iki rek’at namaz kılan kimsenin, geçmiş günahları af olunur.”

“Allahü teâlâ buyuruyor ki: Ben kulumun bana olan zannının yanındayım. Beni zikrettiği zaman da ben onunla beraber olurum. O beni gönülden zikrederse, ben onu gönülden zikrederim. Cemâat arasında zikrederse, ben onu o cemâatten daha hayırlı bir cemâat arasında zikrederim. Kulum bana bir karış yaklaşırsa, ben ona bir arşın yaklaşırım. Bir arşın yaklaşırsa, ben ona bir kulaç yaklaşırım. O bana yürüyerek gelirse, ben ona koşarak gelirim.”

“Allahü teâlânın kitabında, doğru yol ve nûr vardır. Her kim ona sarılır ve onunla amel ederse, doğru yolda olur. Ve her kim ondan ayrılırsa, doğru yoldan sapar.”

“Bir kimse yumuşak davranmaktan mahrûm ise, hayırdan mahrûm olur.”

Peygamber efendimizin şöyle duâ ettiğini rivâyet eder:

“Allahım! Ben Cehennemin fitnesinden ve Cehennem azâbından, kabrin fitnesinden ve kabir azâbından, zenginlik fitnesinin şerrinden ve fakîrlik fitnesinin şerrinden sana sığınırım. Allahım! Günahlarımı kar ve dolu suyuyla yıka. Kalbimi, beyaz elbiseyi kirden pakladığın gibi günahlardan pakla. Benimle günahlarım arasını magrip (batı) ve meşrik (doğu) arasını uzaklaştırdığın gibi uzaklaştır. Allahım! Ben sana tenbellik, ihtiyârlık, günah ve borçtan da sığınırım.”

Eserlerinin ba’zıları şunlardır: Tefsîr, Musannef fi’l-hadîs, el-Ahkâm, Târih-i İbni Ebî Şeybe.

---

1) Târih-i Bağdâd cild-10, sh. 66, 71

2) Fihrist sh. 229

3) Şezerât-üz-zeheb cild-2, sh. 85

4) Tam İlmihâl Se’âdet-i Ebediyye sh. 345, 424, 425, 1016

5) En-Nücûm-üz-zâhira cild-2, sh. 282

6) El-Bidâye ven-nihâye cild-10, sh. 315

7) Tezkiret-ül-huffâz cild-2, sh. 18, 19

8) Mu’cem-ül-müellifîn cild-6, sh. 107

9) Esmâ-ül-müellifîn cild-1, sh. 440

10) Kıyâmet ve Âhıret sh. 262